

Gazeteci-Çevirmen Azize Bergin'in Babıali'deki Çevirmenlik Serüvenine Sosyal Sermayenin Etkisi*

DOÇ.DR. SEVİNÇ ARI**

Öz

Yirminci yüzyılın başlarında Babıali'de çıkarılan dergi ve gazetelerde çevirinin önemli bir yer tuttuğu yadsınamaz bir gerçektir. Gazetelerde yazarlık yapmış olan kadın yazarların, entelektüel kimliklerinin yanı sıra, sahip oldukları dil sermayeleri sayesinde, yabancı kitaplardan ve yazılardan yaptıkları çevirilerinin de bu gazetelerde yayımlandığı görülmektedir. Bu yazı ve çeviriler, kimi zaman hikâye, kimi zaman tefrika roman, gazete haberleri ve bilgilendirici makale çevirileriydi. Gazetelerde çevirinin büyük bir rol oynaması, yabancı dil bilen kadın yazarlar için kimi zaman gazetede iş bulmanın da önünü açmıştı. Azize Bergin kaleme aldığı biyografisinde, 1950 yılında gazeteci olma amacıyla Akın Gazetesine yaptığı iş başvurusunun kabul edilerek gazetede işe başlamasının, İngilizceden yaptığı roman çevirisinin beğenilmesi sayesinde gerçekleştiğini belirtir. Bergin, sonraki yıllarda gazeteci kimliğiyle öne çıkmakla birlikte, çeviri yapmaya devam etmiş, gazetecilik ve çevirmenlik mesleğini birlikte yürütmüştür. Basın yayın alanına dilsel sermayesiyle girmiş olsa da görev aldığı gazete ve dergilerin sosyal ağına dahil olmasıyla birlikte sosyal sermayesinin oluşması elli yılı aşkın gazetecilik ve çevirmenlik mesleğinde etkili olmuştur. Bu çalışmada gazeteci-çevirmen Azize Bergin'in çevirmenlik serüveni Pierre Bourdieu'nün alan kuramı bakış açısıyla ele alınarak sosyal sermayesinin izleri sürülecektir.

Anahtar sözcükler: gazeteci, çevirmen, sosyal sermaye, Pierre Bourdieu, Azize Bergin

THE IMPACT OF SOCIAL CAPITAL ON JOURNALIST-TRANSLATOR AZİZ BERGİN'S TRANSLATION ADVENTURE IN THE PORTE

Abstract

It is obvious that translation occupied a significant place in the magazines and newspapers published in the Sublime Porte at the beginning of the twentieth century. In addition to their intellectual identities, it is seen that the translations of women writers from foreign books and writings who had worked in newspapers were also published in these newspapers, thanks to their linguistic capital. These articles and translations were sometimes stories, sometimes serial novels, newspaper articles and informative article translations. The fact that translation played a major role in newspapers paved the way for women writers who knew foreign languages to sometimes find work in newspapers. In her biography written by Azize Bergin, she states that the job application she made to Akın Newspaper in 1950 with the aim of becoming a journalist was

* Bu çalışma 29 Eylül – 01 Ekim 2022 tarihinde düzenlenen Uluslararası Akademik Çeviribilim Çalışmaları Kongresi'nde sunulan bildirinin genişletilmiş hâlidir.

** Marmara Ün. İnsan ve Toplum Bil. Fak. Mütercim Terc. Böl. sevinc.ari@marmara.edu.tr, Orcid: 0000-0003-1640-5224.

Gönderim tarihi: 10.10.2022

Kabul tarihi: 26.12.2022

accepted, thanks to the appreciation of her novel translation from English. Although Bergin came to prominence with her journalist identity in the following years, she continued to translate, carrying out the profession of journalism and translation together. Although she entered the field of press publication with his linguistic capital, the formation of her social capital with her inclusion in the social network of the newspapers and magazines she worked for had been effective in the journalism and translation profession for more than fifty years. In this study, journalist-translator Azize Bergin's translation adventure will be examined from the perspective of Pierre Bourdieu's field theory to trace her social capital.

Keywords: journalist, translator, social capital, Pierre Bourdieu, Azize Bergin

GİRİŞ

Bu çalışmada, Azize Bergin'in gazeteci ve çevirmen kimliğinin oluşumunda, sosyal sermayesinin rolü, P. Bourdieu'nün alan kuramı bakış açısıyla incelenecektir. Bergin'in sosyal sermayesinin, gazetecilik ve çeviri piyasalarındaki başarılarına yönelik etkisinin açığa çıkarılması amaçlanmaktadır. Azize Bergin'in yaşamöyküsü incelenirken, gazetecilik ve çevirmenlik mesleğindeki gelişmeler kronolojik sıralamasıyla değil, yaşamındaki belli dönemler arasındaki nedensellik ve bağıntısallığıyla ele alınacaktır. Bergin'in yaşamöyküsünün incelenmesi ve yaşamı boyunca içinde bulunduğu çalışma alanlarında sahip olduğu sermaye türlerinin çözümlenmesi, aynı zamanda içinde bulunduğu pazar dinamiklerinin ortaya çıkarılmasını sağlayabilir.

1. P. BOURDIEU'NÜN ALAN ÇÖZÜMLEME YÖNTEMİ VE AZİZE BERGİN'İN GAZETECİ VE ÇEVİRMEN KİMLİĞİNİN GELİŞİMİ

Azize Bergin'in gazetecilik ve çevirmenlik mesleğindeki sermayelerinin ne tür uğraklardan geçerek oluştuğuna ve Bergin'in gazeteci ve çevirmen kimliğinin gelişiminin arka planına P. Bourdieu'nün alan çözümlene yöntemiyle bir ışık tutmak mümkündür. Bourdieu, bir alanın çözümlenmesinde gerekli olan evreleri, birbiriyle ilişkili üç uğrak ile açıklar. Bu uğraklar aynı zamanda toplumsal gerçekliğin de üç adımını temsil eder.

P. Bourdieu'ye göre bir alanın çözümlenmesinde ilk uğrak, alanın (edebiyat alanı, basın yayın/gazetecilik alanı, çeviri alanı vs.) konumunun iktidar alanına göre çözümlenmesidir. İkinci uğrak, bu alanda rekabet halinde olan eyleyicilerin ya da kurumların işgal ettikleri konumlar arasındaki nesnel ilişkiler yapısının çözümlenmesidir. Üçüncü uğrak, bu konumları elde etmiş olanların habitusunun nasıl oluştuğunun, yani alan içindeki toplumsal bir sürecin ve konumun sonucu olarak oluşan eğilimlerin araştırılmasıdır (Bourdieu, 1999, s. 340).

Alan çözümlene yöntemiyle yapılacak olan inceleme sayesinde Azize Bergin'in uzun yıllar görev aldığı basın yayın ve çeviri alanının haritası çıkarılacaktır. Elde edilen verilerden belirtilen alanların yapısı, değişimi ve dönüşümünün nedenleri tespit edilerek bu alanda mücadele içinde olan Azize Bergin'in alan içerisindeki değişen konumlarının gerekçeleri nedensellik bağıyla ortaya konulabilir. Alandaki her değişim kaçınılmaz olarak, alandaki eyleyicileri de etkilediğinden, Bergin'in habitusu ve sahip olduğu sermayeleri doğrultusunda bir seçimde bulunup bulunmadığı

da bu bağlamda saptanabilir. Bourdieu, “sanatçıların ve yazarların birçok davranış biçiminin etkin oldukları alanın (Azize Bergin’in için basın yayın alanı) iktidar alanına olan ilişkisiyle” (1999, s. 341) açıklanabildiğini savunur. Bourdieu’ye göre, alandaki yapı ve birbirini etkileyen faktörler arasındaki ilişki incelenmeden eyleyicinin davranışlarını açıklayabilmek ve aralarındaki nedensellik bağına ortaya çıkarabilmek oldukça zordur.

Bourdieu, alanların yapısını şu şekilde açıklar, “Kültür yapıtlarının içinde üretildiği toplumsal mikrokosmos, yani yazınsal alan, sanatsal alan, bilimsel alan vb., konumlar arasındaki bir nesnel bağıntılar alanıdır ve o alanda ne olup bittiği ancak her bir eyleyici (...) diğeriyle nesnel bağıntıları çerçevesinde konumlandırıldığında anlaşılabilir” (Bourdieu, 2006, s. 62). Bourdieu’nün alan kuramına göre, alanların çalışma mantığı nedensellik bağı ile doğru orantılıdır. Bir alanın işleyişinin temel anahtarı eyleyicilerinin konumlarına göre ürettikleri yapıtların birbiriyle olan ilişkisindedir. Bir eyleyicinin belirli bir alan içerisinde farklı konumlarda ürettiği her bir yapıtı, ancak alanın işleyişiyle bağıntısal olarak açıklanabilirse anlamlandırılabilir. Bourdieu’nün alan kuramına göre, alanların çalışma mantığı nedensellik bağı ile doğru orantılıdır. Bir alanın işleyişinin temel anahtarı eyleyicilerinin konumlarına göre ürettikleri yapıtların birbiriyle olan ilişkisindedir. Bir eyleyicinin belirli bir alan içerisinde farklı konumlarda ürettiği her bir yapıtı, ancak alanın işleyişiyle bağıntısal olarak açıklanabilirse anlamlandırılabilir.

2. P. BOURDIEU’NÜN YAŞAMÖYKÜSÜ İNCELEME YÖNTEMİ: YÖRÜNGE

Bourdieu sosyolojisi, “pratiğin kuramı” olması nedeniyle, toplumsal yapının içinde yer alan tüm alanlarda yapılacak olan çalışmalara iyi bir zemin oluşturabilir. Her ne kadar tüm alanlar yapılarına göre değişkenlik gösterse de, temelde alanların işleyişi benzerdir. Her alanın belli giriş koşulları vardır. Bu koşullar eyleyicinin alana özgü sahip olması gereken sermaye türleri ve eyleyicilerin habitusudur. Ancak alanın işleyişi ve yapısı çözümlendikten sonra, alan içerisinde yer alan eyleyiciler incelenebilir. İster bir eyleyicinin sermayeleri ister habitusu incelensin, bir özne incelenirken, öznenin toplumsal yapının belirli bir alanına göre konumlandırılması ve ilgili alan dahilinde açıklanması nedensellik ve bağıntısallık açısından önemlidir.

Ancak Bourdieu bir özne ya da onun yaşamöyküsünün incelenmesinde, bu yaşamöyküsünü “aralarında hiçbir bağ olmayan ardışık olayların biricik ve tek başına yeterli bir dizisiymiş gibi anlamaya çalışmanın, metroda bir güzergahı, yani farklı istasyonlar arasındaki nesnel bağıntıların matrisini dikkate almaksızın açıklamaya çalışmak kadar saçma” (Bourdieu, 2006, s. 83; 1999, s. 409-410) olduğunu belirtir. Bourdieu’nün yaşamöyküsü yaklaşımına göre bir öznenin yaşamı incelenirken ilgili alan içindeki konumları arasındaki nedensellik bağının kurulması gerekir. Azize Bergin’in yaşamöyküsü incelemesinde de Bergin’in yaşamöyküsü, çalıştığı alanlar olan gazete-dergi-yayınevi üçgeni içinde değişen konumları arasındaki nedensellik bağı kurulacaktır.

Bourdieu, yazarların ve edebiyatçıların yaşamöyküsünün incelenmesinde geleneksel yöntemlerin tam tersi yöntemlerin gerekli olduğunu savunur. Bourdieu, bir yaşamöyküsünü incelerken, alışlageldiği gibi, örneğin, bir yazarın, nasıl bu konuma ulaştığını değil, ilgili yazarın hangi sosyal geçmişe sahip olduğunu ve bu geçmişin kendisine sunduğu pozisyonları nasıl benimsediğini sormamız gerektiğini belirtir (bkz. Bourdieu, 1999, s. 341).

Bourdieu yaşamöyküsel olayların belirli bir uzam dahilinde ve bağıntı ile açıklanabileceğini savunur:

“yaşamöyküsel olaylar, toplumsal uzamdaki, ele alınan alan dahilinde mevcut olan farklı sermaye türlerinin dağılım yapısının birbirini izleyen farklı

durumlardaki yer bulmalar/yatırımlar ve yer değiştirmeler biçiminde tanımlanır. Bir konumdan diğerine (bir yayıncıdan diğerine, bir dergiden diğerine...) götüren hareketlerin yönü, kesin bir biçimde, belli bir uzam içinde ele alınan andaki yönleriyle kurulan nesnel bağıntı içinde tanımlanır. Bir yörünge ancak önceden içinde olduğu alanın birbirini izleyen durumları, diğer eyleyiciler kümesiyle birleştiren nesnel bağıntılar bütünü oluşturulduğu takdirde anlaşılabilir demektir." (Bourdieu, 2006, s. 83).

Bourdieu'ye göre alanın yapısı ve dönüşümlerine neden olan etkenlerin incelenmesinden sonra alan içerisinde yer alan eyleyicilerin "habitus"larıyla alanın güçleri arasında kurulan ve bir yörünge ile bir yapıta nesnelleşen ilişkinin betimlenmesi gerekmektedir" (2006, s. 72). Bourdieu yörünge kavramıyla, kendi yaşamöyküsü yaklaşımının, sıradan yaşamöyküsü araştırmalarından farklı olduğunu ifade etmek ister. Şöyle ki, "yörünge, aynı yazarın, yazınsal alanın birbirini izleyen durumlarında sahip olduğu konumlar dizisini betimler; tabii bu arada, bu birbirini izleyen konumların, yani şu ya da bu dergide, şu ya da bu yayınevinde yayımlanmanın, şu ya da bu gruba katılmanın anlamının yalnızca bir alanın yapısı dahilinde, yani bağıntısal olarak tanımlanması gerektir[ir]" (Bourdieu, 2006, s. 73).

P. Bourdieu'nün alan kuramına göre alanın dönüşümü eyleyicinin yaşamını doğrudan etkilemektedir, bu nedenle eyleyicinin yaşamöyküsü ve habitusunun incelenmesiyle birlikte alanın dönüşümüne sebep olan faktörler de açıklanabilir. Alanda yer alan bir eyleyicinin yaşamöyküsünün incelenmesi, alanın yapısının, güç ilişkilerinin ve dönüşümünün belirlenmesi için önemli bir veri alanıdır. Bir yaşamöyküsü de bu nedenle, yaşamın sıralı bir anlatımı değil, yazarın yaşamındaki belli uğrakların alanla ilişkisi içinde incelendiği bir çalışmadır. Yaşamöyküsünün uğrakları, yazarın alan içerisindeki habitusunun gelişimi kadar, alandaki sosyal ilişkileri sayesinde, sosyal sermayesinin gelişiminin de duraklarıdır. Bu amaçla bu çalışmada, Azize Bergin'in yaşamöyküsünü, yaşamı boyunca içinde bulunduğu gazetecilik ve çevirmenlik alanlarındaki yaşam serüveninin belli uğraklarında karşılaştığı kişiler sayesinde elde ettiği sosyal sermaye ve sosyal ilişkileri bağlamında değerlendirmek mümkündür.

3. GAZETECİ – ÇEVİRMEN AZİZE BERGİN

Azize Bergin, 1932 yılında İstanbul'da doğdu. Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'ndeki eğitimini yarım bıraktı. Kendi kaleme aldığı özyaşamöyküsünde sürekli evlerinde bulunan kütüphaneden bahsetmesi ve gazetecilik yaparken gerekli olan yabancı kitapları bu kütüphaneden seçmesi, ailesinin kültürel sermayesi hakkında ipuçları vermektedir. Yazmayı ve okumayı çok sevmesini sürekli dile getiren Bergin'in, aldığı temel eğitimin yanı sıra, kültürel sermayesini aile ortamında da beslediği görülmektedir. Gazeteciliğe başvurmasının temel nedenleri de yazmayı ve çeviri yapmayı çok sevmesidir. Gazetecilik mesleğine 1950 yılında Akın Gazetesi'nde başlayan Azize Bergin, meslek hayatının devamında Yeni İstanbul, Türksesi, Şehir Gazetesi ve son olarak 30 yılı aşkın bir süre Hürriyet Gazetesinde çalıştı.

Gazetelerde çevirmen ve muhabir olarak çalışan Azize Bergin, magazin ve röportaj yazıları da hazırladı. Gazeteciliğin yanı sıra birçok dergide de çevirileri ve yazılarıyla yer aldı. Bunlar

arasında Varlık Dergisi, 41 Buçuk, Roman, Aydıbir, Akbaba, Hafta Dergisi, Hayat Mecmuası, Ses gibi dergiler bulunmaktadır. Tüm gazetecilik serüveni boyunca kitap çevirmenliğini sürdüren Azize Bergin'in en çok çevirisi yayınlanan yayınevleri, Varlık Yayınevi, Altın Kitaplar Yayınevi, Türkiye Yayınevi, Güven Yayınevi, Hayat Kitaplar, Hayat Neşriyat'tır. Bu yayınevlerinin mütercimi olarak iki yüze yakın kitap çevirmiştir.

3.1. 1950'li Yıllarda Basın Yayın Alanı

Azize Bergin'in basın yayın alanında işe başladığı yıllara bakıldığında o dönem, İstanbul Üniversitesi'nin Basın Yayın Yüksekokulu'ndan henüz mezunlarını vermediği yıllardır. Yazmaya hevesli ve yabancı dile hâkim olanların ilgili alandan mezun olmasalar da, yetiştirilmek üzere gazetelerde işe alındığı dönemdir. Gazete ve dergilerde çevirinin rolü oldukça büyüktür. Dış haberlerin yanı sıra, Tanzimat'tan 1950'li ve 60'lı¹ yıllara kadar gazetelerde yabancı tefrika romanların yayımlanması, çeviri ihtiyacının da önemini gösterir. Roman, hikâye ve şiir çevirilerinin yanı sıra, karikatür, moda, sağlık bilgileri ve sinema gibi başlıklar altında yabancı ülkelerdeki birçok haber çeviri yoluyla gazetelerde yer almıştır. O dönemde çeviri gereksiniminin hangi boyutlarda olduğunu gösterebilmek için, Azize Bergin'in çalıştığı yıllara ait yapılan iki çalışmadan örnek göstermek yerinde olacaktır. Örneklerden biri Pazar Postası Gazetesi, diğeri ise Azize Bergin'in de on üç yıl boyunca çalıştığı Hayat Mecmuası'dır.

Dönemin çeviri ihtiyacını haftalık siyasi bir gazete olarak yayın yapan Pazar Postası ile ilgili yapılan bir araştırmanın sonucu bu konuda ilk örnek olarak gösterilebilir. 1951 ila 1955 yıllarını kapsayan araştırmada belirtilen dönemde toplam telif ve çeviri 895 şiir, 5 roman tefrikası ile 100'den fazla telif ve tercüme hikâye yayınlanmıştır (Çıkla, 2009, s. 51). 1950'lerden sonra yaygınlaşan dergi faaliyetleriyle birlikte gazetelerde yayın yapan edebiyatçılar dergilere kaymaya başlamış dolayısıyla gazetelerdeki edebiyat köşeleri ve sütunları da azalmıştır (Çıkla, 2009, s. 54). Yapılan bu çalışmada sadece çeviri yoğunluğuna dair bulgular değil, aynı zamanda basın yayın alanındaki dönüşümlerin izlerini sürmekte mümkündür. Basın yayın alanındaki değişimler bu alanda rol oynayan eyleycilerin yer değişikliklerini anlamlandırmak için önemlidir.

Dönemin çeviri ihtiyacını anlamak için verilebilecek diğeri bir örnek, Azize Bergin'in de çalıştığı Hayat Mecmuasının (Dergisi) içeriğinde yer alan çevirilerin oranıdır. Sabuncuoğlu (2010) tarafından yapılan araştırma kapsamında 1956-1961 yılları arasını kapsayan dönemde yayınlanmış 100 dergi incelenmiştir. Elde edilen bulgulardan Hayat Mecmuasının %40 haberlerden oluştuğu ve bunların %39'nun çeviri haber olduğu tespit edilmiştir. Derginin içeriğinin %6'sı edebi roman ve hikâye tefrikaları oluşturmaktadır. İncelenen dönem aralığında hiç Türk hikayesi yer almamıştır. Yerli roman %18, çeviri roman %40, çeviri hikâye %42 oranındadır. Karikatürler ele alındığında ise yayınlanan 161 karikatürün 152'si yabancı, sadece 9 tanesi Türk çizimlere aittir (Sabuncuoğlu, 2010, s. 85-114). Bu örnekler alandaki çeviri gereksiniminin sadece birkaç örneğidir.

Basın yayın alanında çeviri gereksiniminin boyutuna değindikten sonra alanın yapısını ve dönüşümü gösteren faktörleri üç başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar 1950'li yıllardan sonra siyaset alanında yaşananlar, teknik alandaki değişimler ve ekonomik krizlerdir. Bu etkenler

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. İnan, Afet (1975). Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri, MEB Yayınları, İstanbul. Asker, Ayşe (1991). Türk Basınında Kadın Gazeteciler, Erdini Basım ve Yayınevi, İstanbul.

gazete, dergi ve yayınevlerinde hızlı değişim ve dönüşümleri beraberinde getirmiştir. Bunun bir yansımasını da bu alanda faaliyette bulunan eyleycilerin konumlarında ve sermayelerinde görmek mümkündür.

Siyaset alanındaki değişimler (27 Mayıs İhtilali), ideolojik yayınevlerinin kapanmasına ve devlet desteğinden yoksun basın organlarının mali güçlükler çekmesine neden olmuştur. Alan içerisinde siyasi eğilimlerin hâkim güçler olması nedeniyle basın alanında çalışanların alan içerisinde konum değiştirmesine ve sahip oldukları sermaye türüne ve eğilimlerine göre, farklı basın organlarına yönelmelerini gerekli kılmıştır.

1950 ve 1990 yılları arasında yaşanan teknolojik gelişmeler basın alanında dönüşümü sağlamış, daktilo ve sonrasında bilgisayarın iş hayatının bir parçası haline gelmesi alanda yer alan eyleycilerin mecburi sermaye değişimini gerekli kılmıştır. Azize Bergin gazeteciliğe başladığı yıllar el yazısıyla hazırladığı yazılarını sonrasında daktilo ile hazırlamış ve bilgisayarın mesleğinin bir parçası olmasıyla bilgisayar kullanmayı öğrenmiştir.

Yapı Kredi Bankasının haftalık bir dergi yayımlamak için Almanya'dan getirdiği Tifdruk baskı makinası, Türkiye'de kötü baskı kalitesine sahip irili ufaklı dergilerin kapanmasına yol açmıştır (bkz. Bergin, 2004, s. 53). Bu da yine alandaki rekabet ortamının dönüşümüne ve zaman içerisinde kapanan dergilerde çalışanların yeni arayışlar içerisine girmesine neden olmuştur.

1950'li yılların sonunda çıkan ve çeviri alanındaki rekabet ortamını değiştiren Telif Hakları Yasası, yayınevlerini yeni düzenlemelere gitmek zorunda bırakmış ve bu sayede yayıncılık yasal bir düzene kavuşmuştur. O tarihe kadar herhangi bir telif ücreti ödemediği kitaplar, herhangi bir yayınevi tarafından basılabiliyorken, yasanın yürürlüğe girmesiyle birlikte, alandaki işleyiş değişime uğramış ve çeviri pazarında yeni rekabet ortamı yaratmıştır.

3.2. Azize Bergin'in Gazetecilik Alanına Girişi ve Sosyal Sermayesinin Gelişimi

Azize Bergin'in kaleme aldığı özyaşamöyküsünde yer alan bilgilerden yola çıkarak, sosyal sermayesinin izi sürmek, sosyal geçmişini ve bu geçmişin kendisine sunduğu pozisyonları nasıl benimsediğini ve nasıl üretebildiğini görmek mümkün olabilir. Akın gazetesinde başlayan ve Hürriyet gazetesinde son bulan gazetecilik mesleğinin yanı sıra gazete, dergi ve yayınevi üçgeninde geçen çevirmenlik yaşamının her evresinde sosyal sermayesinin izlerini sürmek mümkündür.

Basın yayın alanının yapısına bakıldığında, dönemin siyasi yapısının ve teknolojik gelişmelerin alan üzerindeki etkisi nedeniyle, sürekli yer değiştirmelerin (konum-almaların) nedenini görmek mümkündür. Alanda rekabet halinde olan eyleycilerin elde ettikleri konumlar arasındaki nesnel ilişkiler yapısının çözümlenmesinden de, basın alanında ücretlerin düşük olması ve dergilerde 212 sayılı yasaya bağlı olarak çalışacak kişilerin sayısının sınırlı olması, ekonomik açıdan eyleycilerin aynı anda farklı müesseselerde çalışmasını gerekli kılmıştır. Bu bilgilerden yola çıkarak Azize Bergin'in alan içerisindeki tercihlerine bakıldığında, habitusuna uygun tercihlerde bulunduğu söylenebilir.

Gazetecilik alanına ilk olarak 1950 yılında dilsel sermayesiyle giriş yapan Azize Bergin, Akın gazetesinde Mehmet Ali Yalçın'dan gazeteciliği ve aynı zamanda birkaç dil bilen, çok kültürlü ve

bir gazeteci olan Cavit Yamaç'tan tefrika roman çevirilerinin² (Peter Cheyney'in 'Yıldızlar Karanlık' isimli romanını çevirir) nasıl yapılmasını gerektiğini öğrenir (Bergin, 2004, s. 20, 26). Akın gazetesine tefrika roman çevirilerinin yanı sıra yabancı gazete ve dergilerden seçtiği yazıların çevirilerini de yapar, bir yandan da magazin yazılarını hazırlar. Bergin, bir yandan gazetenin işleyişiyle ilgili bilgileri öğrenip kültürel sermayesini arttırırken, diğer yandan da sosyal sermayesini arttırır. Bergin, alana girişiyle birlikte sosyal ilişkiler ağına dahil olur. O dönemde tanınmış gazetecilerin uğrak yeri olan Gazeteciler Cemiyeti lokalinde dönemin tanınmış çevirmen ve gazetecileriyle tanışır. Bunlar arasında çevirmen Vahdet Gültekin, karikatürist Suat Yalman gibi Bergin'in, gazetecilik ve çevirmenlik hayatının şekillenmesinde büyük rol oynayacak birçok isim de yer alır.

Akın Gazetesi, Azize Bergin'in ifadesi doğrultusunda 1950 yılında Demokrat Partinin seçimleri kazanmasından sonra, birbiri ardına açılan parti gazetelerinden, o günün deyimiyle "besleme" gazetelerinden biridir (Bergin, 2004, s. 19). Bu gazetelere parti propagandası yapmaları için hükümet tarafından maddi destek sağlanmaktadır. Azize Bergin'in çalıştığı Akın gazetesi, yayınlanan ve partinin ideolojisine uymayan bir hikâye nedeniyle devlet desteğinden yoksun kalır ve mali zorluklar nedeniyle kapanır.

Akın gazetesinde çalışırken kurduğu sosyal ilişkiler sayesinde bir sonraki durağı olan dergicilik alanına, Akın Gazetesinde birlikte çalıştığı karikatürist Suat Yalaz'ın kendisini İlhan Selçuk ile tanıştırmamasıyla geçiş yapar. Kısa süren dergicilik macerası süresince, 41 Buçuk dergisi ve Roman dergisinde çalışır. Bergin, İstanbul Matbaası bünyesinde beraber çalıştığı İlhan Selçuk'un önerisi üzerine bir sonraki durağı olan Yeni İstanbul Gazetesi'nde kendisine uygulanan çeviri sınavında başarı gösterdikten sonra, gazetede çevirilerin yanı sıra çok sık olmasa da muhabirlik yapar. Bergin'in çevirilerini, Cavit Yamaç'tan öğrendiği gibi, erek okur kitesini dikkate alarak yapması, hem çeviri konusunda bir bilinç kazanmasını hem de uyguladığı yöntemle çevirilerin beğenilmesini sağlar (bkz. Bergin, 2004, s. 35). Yeni İstanbul Gazetesi'nde çalıştığı dönem meslek alanında yaşanan dönüşümle birlikte, el yazısından daktilo kullanımına geçiş yapar.

41 Buçuk dergisinde beraber çalıştığı karikatüristler sayesinde Yusuf Ziya Ortaç ile tanışır ve Ortaç'ın çıkardığı Aydıbir ve Akbaba dergilerinde görev alır. Akbaba dergisinin çevirmeni Selami Münir Yurdatap, Hafta Dergisinde çalışan Sezai Solelli ile Bergin'i tanıştırır (Bergin, 2004, s. 39). Hafta dergisi Türkiye Yayınevinden çıkmaktadır, bu bağlantıyı kurmak sosyal ilişkiler ağını ortaya çıkarmak için önemlidir, çünkü ileride Azize Bergin'in bu yayınevinden çıkan çeviri kitapların çevirmeni olacaktır. Bu tanışma sayesinde hem Hafta Dergisinde çalışır hem de sonraki yıllarda kitap çevirmeni olmasına olanak sağlayacak temeli hazırlar. Türkiye Yayınevinin sahibi Tahsin Demiray'ın ileri ki yıllarda politikaya atılması ve Yapı Kredi Bankasının yeni bir dergi için

² Cavit Yamaç Azize Bergin'e tefrika roman çevirilerinin nasıl hazırlanması gerektiğinin yanı sıra, gazetenin alıcı kitesini dikkate alınmasını, yani günümüz terminolojisiyle erek odaklı çevirinin nasıl yapılması gerektiğini ve kültürel farkların önemini şu cümlelerle açıklamıştır: "Aman cümlelerin tercüme kokmasın. Türkler nasıl konuşuyorlarsa sen de roman kahramanlarını öyle konuşur," (...) "Yabancılar otobüs, tren alır, biz otobüse, trene bineriz. Yabancılar çay kahve alır, biz onları içeriz. Yabancılar duş alır, banyo alır, biz banyo yaparız. Yabancılar birine seslenince, karşındaki 'evet' diye cevap verir. Bizim cevabımız ise 'efendim' olur." (Bergin, 2004, s. 29).

Almanya'dan getirdiği Tifdruk baskı makinesinin kötü baskıya sahip Hafta Dergisinin sonunu getirir.

Bergin, hem Türkiye Yayınevi'nde (ilk çevirisi 1954 yılında yayımlanmıştır) hem de Sezai Solelli'nin sonraki yıllarda kuracağı Altın Kitaplar Yayınevi'nde (ilk çeviri 1957 yılında yayımlanmıştır) kitap çevirmenliği yapar. Altın Kitaplar Yayınevini Sezai Solelli matbaa sahibi Aziz Bozkurt'a devreder. Azize Bergin, Altın Kitaplar Yayınevinin devredilmesinden sonra bu yayınevine neden çeviriler yapmaya devam ettiğini, yine kurduğu sosyal ilişkiler üzerinden açıklar, "Yayınevinin başına önce Selami Yurdatap'ın büyük oğlu Kadri Yurdatap getirildi. Kadri, benim Akbaba günlerinden tanıdığım arkadaşlardan biriydi. Babası Selami Münir Yurdatap benim magazin öğretmenimdi. Bu nedenle Altın Kitaplar'a çeviri yapmak istemiştim." (Bergin, 2004, s. 148). Altın Kitaplar Yayınevinin bünyesinde 1960'lı yılların tanınmış çevirmenleri olan Gönül ve Gülten Suveren kardeşler, Özay Süsoy, Leyla Soykut, Meral Gaspıralı ile çalışmış ve yayın politikasının belirlenmesinde aktif rol almıştır.

Ekonomik koşullar, basın yayın alanında çalışanların aynı anda birden fazla kurumda çalışmasını gerekli kılmıştır. Hem gazete hem dergi hem de yayınevlerinde çoğu zaman aynı anda faaliyet göstermişlerdir. Azize Bergin de yaşamını sürdürebilmek için aynı anda farklı kuruluşlarda çevirmenlik, gazetecilik yapmıştır. Hafta Dergisi, Akbaba ve Aydıbir dergilerinde görev alırken bir yandan da Cumhuriyet gazetesine dışarıdan çeviri yazılar hazırlar. Sosyal sermaye açısından bakıldığında Cumhuriyet gazetesine çeviri yazılar hazırlamasında, Gazeteciler Cemiyeti lokalinde tanıştığı Vahdet Gültekin'in o dönemde Cumhuriyet gazetesinde Pazar eki hazırlaması, bu geçişi sağlayan etken olarak görülebilir. Azize Bergin'in kendi ifadesine göre Yeni İstanbul gazetesinden ayrıldığı dönem geçimini sağlayabilmek için yeni iş arayışlarına girer ve Varlık Yayınevine çevirmen kimliği ile iş başvurusunda bulunur. Varlık Yayınevine girişte sosyal sermayesinin etkisinin değil, daha çok kültürel sermayesinin ön planda olduğunu vurgulamak gerekir. Varlık Yayınevinde bir yandan ilk çeviri kitapları yayınlanırken diğer yandan Varlık Dergisinde de çeviriler yapar ve aynı yayınevinden yine yabancı kitaplardan derlediği üç kitap³ çıkarır.

Azize Bergin'in Türksesi Gazetesi'nde çalışması, yine sosyal sermayesi sayesinde olmuş ve edebiyat matinerlerinde tanıştığı yazar Orhan Hançerlioğlu'ndan aldığı teklif üzerine, başlangıçta gazeteye çeviri yazıları hazırlamaya başlamış, sonrasında Cumhuriyet gazetesinden tanıdığı Arif Sakar'ın teklifi üzerine bu gazetede günlük roman tefrikası ve fal bölümlerini hazırlamış ve Beyoğlu muhabiri olarak görev almıştır. Bu gazete de, Akın gazetesi gibi, Azize Bergin'in seçtiği 'Metres' isimli kitabın tefrika edilmesi ve başlığının dönemin siyasi koşullarında büyük bir skandal yaratması üzerine kapatılmıştır (Bergin, 2004, s. 74).

Azize Bergin kendisini apolitik olarak nitelese de, çalıştığı gazete ve dergiler hep muhalif dergiler olmuştur. Çalıştığı dergi ve gazetelerin siyasi konjonktüre ters düşmesi ve bu yüzden

³ *Büyük Kompozitörler: Batı Müziğinin Kırk Bestecisi* / Hazırlayanlar: Azize Erten, Osman Fuat Özkılıç, Canset Unan; Resimler: İbrahim Ersaraç, Varlık Yayınevi, 1959, (İstanbul: Ekin Basımevi). *Büyük Roman: En ünlü 75 romanın Özetleri* / Hazırlayan ve çeviren: Azize Erten Bergin, Türk Romanlar: Zahir Güvenli, İstanbul: Varlık Yayınevi, 1961, (İstanbul: Ekin Basımevi). *Dünyamızı Keşfedenler ve Meraklı Yolculukları* / Hazırlayan Azize Bergin, İstanbul: Varlık Yayınevi, 1965, (İstanbul: Ekin Basımevi).

kapatılmaları ve bunların yanı sıra basın yayın alanındaki teknolojik gelişmelerin yaşanması ve yayınevleri arasında rekabet ortamı yaratması sonucunda çalıştığı dergilerin kapanması sürekli yeni iş arayışları içine girmesini gerektirmiştir.

1960 yılında siyaset alanında yaşanan olaylar, basın yayın alanını doğrudan etkilemiştir. Azize Bergin, bu dönemde kitap yayınının neredeyse durma noktasına geldiğini ve parti destekli gazetelerin kapatılması sonucunda işsiz kaldığını belirtir (Bergin, 2004, s. 98). Bu dönemde iş arayan Bergin yine sosyal sermayesinin kendisine sağladığı olanakları değerlendirir ve Vahdet Gültekin'in sözlük projesi teklifini kabul eder. Sözlük projesinin yanı sıra Bergin, Gültekin'in çevirmenliğini yaptığı Güven Yayınevi'ne de kitap çevirileri yapar. Basın yayın alanında yaşadığı çaresizliği ve siyasi gelişmelerin mesleğine ne şekilde yansıdığını şu sözlerle ifade eder:

“Öğleden sonralarını da iş aramaya ayırmıştım. Fakat artık iş bulma imkânları iyice kısıtlanmıştı. Babıali'de yavaş yavaş gazetecilerin siyasal tercihleri ön plana çıkmaya başlamıştı. Sağcılar ve solcular da kendilerine yakın olan gazetecilerle çalışmak istiyorlardı. Benim gibi siyasetle hiç ilgilenmeyenlere ise ne yazık ki, kapılar açılmıyordu. Ya da şu kadarını söyleyeyim, kapılar açılabilir içerde bizleri pek de parlak günler beklemiyordu. Üstelik ben farkına varmadan, daha doğrusu genç yaşında geleceği göremediğim için o dönemin tabiriyle 'düşükler'in gazetelerinde çalışmıştım. Benim partilerle, siyasetçilerle hiçbir ilgimin olmadığına kimse inanmak istemiyordu.” (Bergin, 2004, s. 98).

Bourdieu'ye göre toplumsal eyleyciler, pratik öngörülerle kendilerine uyan ve kendilerinin de uyduğu geleceği görebilmektedirler (2007, s. 121). Bunun en açık örneğini Azize Bergin'in Türkiye Yayınevi'nde bir süre aynı odayı paylaştığı Kemalettin Tuğcu ile karşılaşmasında görülmektedir. O güne kadar yaptığı işlerden çok farklı bir iş teklifiyle karşılaşan Bergin, Tuğcu'nun çalıştığı Hayat Mecmuası bünyesindeki kütüphanede kütüphanecilik yapma görevini kabul eder (Bergin, 2004, s. 99). Tuğcu'nun teklifini kabul etmekle o an için sadece işsizlik sorununu çözmüş olduğunu düşünse de bu iş birliği kendisine ileride görev alacağı Hürriyet gazetesine giden yolu da açmıştır. Burada hem sosyal sermayesinin hem de habitusu doğrultusunda bir karar aldığını ve toplumsal alanda “Bir gruba ait olmanın getirdiği kazançlar[1], aynı zamanda bu kazançları mümkün kılan dayanışmanın da temelini oluştur[masının]” (Bourdieu, 1983, s. 192) tipik bir örneği görülmektedir.

Hayat Mecmuası'nın bünyesinde olan ve Şevket Rado'nun sorumlu olduğu kütüphanede kütüphanecilik yaparken, aynı müesseseye ait Hayat Ansiklopedisi'ne de maddeler yazar. Hayat Ansiklopedisinin yazı işleri müdürleri Sezai Solelli ve Vahdet Gültekin ile beraber çalışır. Kütüphane kapatıldıktan sonra kurumun baş sorumlusu Şevket Rado'dan, çeviri ağırlıklı Hayat Mecmuasında yazı, roman, çeviri hazırlamak üzere teklif alır ve sonradan çıkarılacak olan sinema, tiyatro ve müzik dergisi olan Ses Dergisinde de görev alarak on üç yıl burada çalışır.

Bergin'in çalıştığı Hayat Mecmuasının kadrosuna Çetin Emeç de katılır ve aralarındaki 25 yıl sürecek olan dostluğun yanı sıra ileriki yıllarda çalışacağı Hürriyet gazetesine uzayan dostluğun temelleri atılır. Hayat Mecmuası sadece, Azize Bergin'in sonraki yıllarda görev alacağı gazete ve dergilerde görev almasına olanak sunan sosyal sermayesinin gelişimine değil, aynı zamanda

kültürel sermayesinin de gelişimine büyük katkılar sağlar. Dergi bünyesinde çalışan Hikmet Feridun Es'ten röportaj haberlerinin nasıl yazılması gerektiğini öğrenir (Bergin, 2004, s. 112). Dergide aynı zamanda moda ve kadın sayfaları hazırlama teklifi alması, bu alanda tecrübesiz olsa da teklifi kabul etmesi Bergin'in kültürel sermayesini arttırmasını ve alana uyum sağlamasını, aynı zamanda da rekabet ortamında mücadelesini sürdürebilmesini sağlamıştır. Ses dergisinde bir ilke imza atan Bergin, yurtdışından ithal edilen filmlerin diyaloglarını ve filmleri gösterimden önce izleyerek, Ses Dergisinde yayınlanacak tefrikalar hazırlar.

Hayat Dergisi'nin yavaş yavaş iktidar yanlısı bir tutum sergilemeye başlaması ve Çetin Emeç'in dergiden ayrılmasıyla, Azize Bergin de derginin yeni yöneticisi tarafından dışlanır. Bergin, Çetin Emeç'in Hürriyet Gazetesinin Hafta Sonu Gazetesine yönetici olarak atanması ve birlikte çalışmayı teklif etmesiyle, Hayat Mecmuasından ayrılır ve Hafta Sonu Gazetesinde çalışmaya başlar (bkz. Bergin, 2004, s. 172). Hafta Sonu Gazetesinde alanın uzman doktorlarından görüşler alarak sağlık sayfasının çevirisini yapar. Sonrasında ise Hürriyet Gazetesinin eki olan Kelebek'e geçer ve burada bilgisayarla tanışmasının yanı sıra çeviri olmayan ve gazetecilik hayatında yeni bir dönem açan kadınlara yönelik yazılar yazmaya başlar.

SONUÇ

Bu çalışmada, Azize Bergin'in gazeteci ve çevirmen kimliğinin oluşumunda, sosyal sermayesinin ve sosyal ilişkilerinin rolü, P. Bourdieu'nün alan kuramı bakış açısıyla incelenmiştir. Azize Bergin'in yaşamöyküsü incelenirken, gazetecilik ve çevirmenlik mesleğindeki gelişim çizgisi, yaşamına etki eden belli kişiler ve yaşamındaki belli dönemler arasındaki ilişkiyle ele alınmıştır. Bergin'in yaşamöyküsünün incelenmesiyle, yaşamı boyunca içinde bulunduğu çalışma alanlarında sahip olduğu sermaye türleri de çözümlenmiştir.

Azize Bergin'in uzun yıllar görev aldığı basın yayın ve çeviri alanının belli uğrakları incelenerek, alanda sahip olduğu sosyal ilişkilerinin bir haritası çıkarılmıştır. Azize Bergin'in yaşamöyküsünden elde edilen verilerden, o dönemin gazetecilik ve çevirmenlik alanın yapısı, değişimi ve dönüşümü belirlenmiş ve bu alanda mücadele içinde olan Azize Bergin'in alan içerisindeki değişen konumlarının gerekçeleri ortaya konmuştur. Bergin'in habitusu ve sahip olduğu sermayeleri doğrultusunda, hangi seçimlerde bulunarak sosyal sermayesini geliştirdiği saptanmıştır. Alandaki yapıyı ve işleyişi etkileyen faktörler arasındaki ilişki incelenmeden, Bergin'in yaşamındaki ilişkilerin nedensellik bağını ortaya çıkarmak oldukça zordur. Bergin'in yaşamöyküsü incelemesi, gazetecilik alanındaki sosyal sermayesinin gazetecilik alanında yaşamış olduğu dönüşümleri sosyal ilişkileri aracılığıyla saptamayı mümkün kılmıştır.

Azize Bergin'in basın yayın alanındaki yörüngesinin incelemesinden alanın belirli bir durumu dahilinde sahip olduğu yatınlıklara göre sunulan olanaklardan birine ya da diğerine yöneldiği görülmektedir. Aynı zamanda Bergin'in basın yayın alanındaki yörüngesinin takip edilmesiyle gazetecilik, dergicilik ve yayınevi üçgeni arasındaki ilişki bağıntısal olarak tanımlanabilmiştir.

Gazetecilik alanına çevirmen kimliğiyle giren ve bu sayede geliştirdiği sosyal ilişkileri ve alanın değişim ve dönüşümlerine uygun olarak geliştirdiği sermayeleri ve alan içerisinde

toplumsal sürecin ve konumunun sonucu olarak oluşan habitusu ile elli yılı aşkın bir süre hem gazetecilik mesleğini hem de çevirmenliğini sürdürebilmiştir.

Azize Bergin'in yaşamöyküsünün yaşamı boyunca içinde bulunduğu gazetecilik alanındaki habitusu ve sosyal sermayesi bağlamında incelenmesi, gazeteci ve çevirmen kimliğinin oluşumunda sosyal ilişkilerinin önemini ortaya koymuştur. Bergin'in yaşamöyküsünün incelenmesiyle, çeviri alanında çalışacak eyleyicilerin biriktireceği sosyal sermayelerinin alandaki rekabet ve yer edinme konusunda çeviri alanına bir ışık tutması mümkün olabilir.

KAYNAKÇA

- Asker, Ayşe (1991). *Türk Basınında Kadın Gazeteciler*, Erdini Basım ve Yayınevi, İstanbul.
- Bergin, Azize (2004). *Babıali'de Topuk Tıkırtıları*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Bourdieu, Pierre (1983). Ökonomisches Kapital, kulturelles Kapital, soziales Kapital. *Soziale Ungleichheiten* (Soziale Welt Sonderband 2), Göttingen, s. 183-198.
- Bourdieu, Pierre (1999). *Die Regeln der Kunst. Genese und Struktur des literarischen Feldes*. Frankfurt a.M.: Suhrkamp.
- Bourdieu, Pierre (2006). *Pratik Nedenler*. (Çev.) Hülya Uğur Tanrıöver. İstanbul: Hil Yayınları.
- Bourdieu, Pierre ve Loic J.D. Wacquant (2007). *Düşünsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*. Çev. Nazlı Ökten. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çıkla, Selçuk (2009). *Tanzimat'tan Günümüze Gazete-Edebiyat İlişkisi*. *Türkbilig*, (18), 34-63.
- İnan, Afet (1975). *Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri*, MEB Yayınları, İstanbul.
- Sabuncuoğlu, Burcu (2010). *Popüler Kültür ve Hayat Mecmuası*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Başka Bir Tarih Hayal Etmek

TÜRK EDEBİYATINDA ÜKRONYA

MURAT GÜR

Günce Yayınları

Edebiyat Üzerine Söyleşiler

MAKSUT YİĞİTBAŞ

Günce Yayınları

FEMİNİST EDEBİYAT KURAMI BAĞLAMINDA

GÜLTEN AKIN ŞİİRİ

GÖKAY DURMUŞ

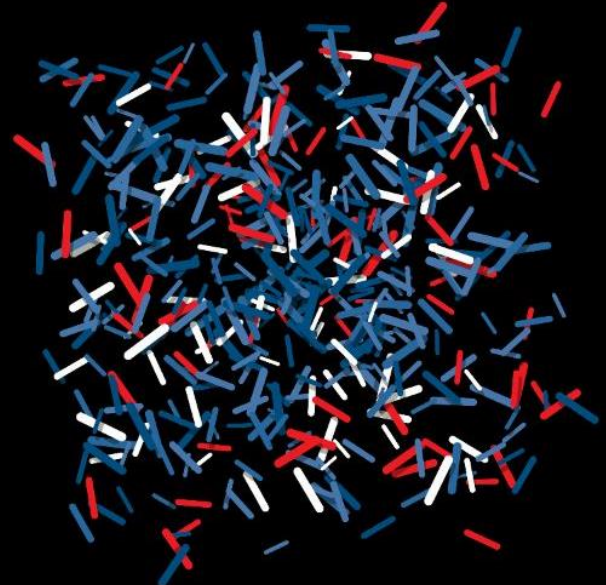

Günce Yayınları

FRANSIZCA VE TÜRKÇENİN SÖZDİZİMİ

KARŞITSAL VE DAĞILIMSAL BİR ÇÖZÜMLEME

Dr. Yusuf Topaloğlu

Günce Yayınları